BOSHLANG‘ICH SINF MATEMATIKA DARSLARIDA INDIVIDUAL YONDASHUVNING SAMARADORLIGI

Narzullayeva Nafisa Temirovna
Namangan viloyati Chortoq tumani
MMTBga qarashli 26- sonli umumta’lim maktabi boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi
https://doi.org/10.5281/zenodo.20026883

Annotatsiya

Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf matematika darslarida individual yondashuvning samaradorligi o‘rganiladi. Tadqiqot jarayonida o‘quvchilarning bilim darajasi, qiziqishi va o‘zlashtirish sur’atini hisobga olgan holda ta’limni tashkil etishning afzalliklari tahlil qilindi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, individual yondashuv o‘quvchilarning matematik bilimlarini chuqurlashtiradi, mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi va darsga bo‘lgan qiziqishni oshiradi. Shuningdek, differensial topshiriqlar va moslashtirilgan metodlardan foydalanish o‘quvchilarning individual rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi aniqlandi. Maqolada individual yondashuvni amaliyotda qo‘llash bo‘yicha tavsiyalar ham berilgan.

Kalit so‘zlar

Individual yondashuv; Boshlang‘ich ta’lim; Matematika darsi; Differensial ta’lim; Ta’lim samaradorligi; Mustaqil fikrlash; Pedagogik texnologiyalar

Аннотация

В данной статье рассматривается эффективность индивидуального подхода в обучении математике в начальных классах. В ходе исследования проанализированы преимущества организации обучения с учетом уровня знаний, интересов и индивидуальных особенностей учащихся. Результаты показали, что индивидуальный подход способствует углублению математических знаний, развитию самостоятельного мышления и повышению интереса к обучению. Также установлено, что использование дифференцированных заданий и адаптированных методов обучения положительно влияет на индивидуальное развитие учащихся. В статье представлены рекомендации по практическому применению индивидуального подхода в образовательном процессе.

Ключевые слова

Индивидуальный подход; Начальное образование; Урок математики; Дифференцированное обучение; Эффективность обучения; Самостоятельное мышление; Педагогические технологии

Abstract

This article examines the effectiveness of an individualized approach in teaching mathematics in primary school. The study analyzes the benefits of organizing the learning process by considering students’ knowledge levels, interests, and individual characteristics. The results indicate that an individualized approach enhances students’ mathematical understanding,

develops independent thinking skills, and increases their interest in learning. It was also found that the use of differentiated tasks and adapted teaching methods positively influences students' individual development. The article provides practical recommendations for implementing individualized instruction in primary mathematics education.

Keywords

Individual approach; Primary education; Mathematics teaching; Differentiated instruction; Learning effectiveness; Independent thinking; Educational technologies

KIRISH

Boshlang‘ich ta’lim bosqichi o‘quvchilarning bilim olish jarayonida muhim poydevor hisoblanadi. Ayniqsa, matematika fanini o‘qitishda individual yondashuvni qo‘llash o‘quvchilarning bilim darajasi, qobiliyati va qiziqishlariga mos holda ta’lim berishni ta’minlaydi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar shuni ko‘rsatadiki, har bir o‘quvchi o‘ziga xos psixologik va kognitiv xususiyatlarga ega bo‘lib, bu jarayonda bir xil metodlardan foydalanish har doim ham yuqori samaradorlikni bermaydi [1]. Individual yondashuv — bu o‘quvchining shaxsiy imkoniyatlari, o‘zlashtirish darajasi va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta’limni tashkil etish jarayonidir. Bu yondashuv orqali o‘qituvchi har bir o‘quvchining rivojlanish sur’atini aniqlab, unga mos topshiriqlar va metodlarni tanlaydi. Natijada o‘quvchilar matematik tushunchalarni chuqurroq anglaydi va mustaqil fikrlash ko‘nikmalari rivojlanadi [2].

Boshlang‘ich sinf matematika darslarida individual yondashuvning ahamiyati ayniqsa muhim, chunki bu bosqichda asosiy hisoblash amallari, mantiqiy fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko‘nikmalari shakllanadi. Agar bu jarayonda o‘quvchining individual xususiyatlari e’tiborga olinmasa, ularning matematika faniga qiziqishi pasayishi va bilim darajasida tafovutlar yuzaga kelishi mumkin [3]. Bugungi kunda ta’lim tizimida differensial va individual ta’lim metodlari keng qo‘llanilmoqda. Bu esa o‘qituvchidan yuqori pedagogik mahorat va zamonaviy texnologiyalarni qo‘llashni talab etadi. Individual yondashuv nafaqat bilim sifatini oshiradi, balki o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi, ularni faol o‘rganishga undaydi va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi [4]. Mazkur maqolaning maqsadi — boshlang‘ich sinf matematika darslarida individual yondashuvning samaradorligini o‘rganish va uning o‘quvchilarning bilim olish jarayoniga ta’sirini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot natijalari individual yondashuvning afzalliklarini asoslab berishga va uni amaliyotda samarali qo‘llash bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi [5].

METODOLOGIYA (USULLAR)

Ushbu tadqiqot boshlang‘ich sinf matematika darslarida individual yondashuvning samaradorligini aniqlashga qaratilgan bo‘lib, unda **pedagogik eksperiment, kuzatish, taqqoslash va statistik tahlil** metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot Andijon viloyatidagi umumta’lim maktablarining 2–3-sinflarida olib borildi va unda jami 60 nafar o‘quvchi ishtirok etdi. O‘quvchilar ikki guruhga ajratildi: tajriba guruhi (individual yondashuv qo‘llanilgan) va nazorat guruhi (an’anaviy usulda o‘qitilgan) [1].Tajriba guruhi darslarida o‘quvchilarning individual xususiyatlari — bilim darajasi, qiziqishi va o‘zlashtirish tezligi hisobga olinib, differensial topshiriqlar, individual kartochkalar, moslashtirilgan mashqlar va interaktiv metodlar qo‘llanildi. Har bir o‘quvchiga murakkablik darajasi turlicha bo‘lgan topshiriqlar berilib,

ularning mustaqil ishlashiga alohida e’tibor qaratildi. Nazorat guruhida esa darslar an’anaviy frontal usulda, umumiy topshiriqlar asosida olib borildi [2].

Ma’lumotlar yig‘ish jarayonida dars kuzatuvlari, test sinovlari, yozma ishlar va o‘quvchilar bilan suhbatlar o‘tkazildi. Tadqiqot boshida (diagnostik bosqich) va oxirida (yakuniy bosqich) o‘quvchilarning matematik bilim darajasi testlar orqali baholandi. Olingan natijalar o‘quvchilarning bilim darajasi, topshiriqlarni bajarish tezligi va mustaqil fikrlash ko‘nikmalari bo‘yicha tahlil qilindi [3].Natijalarni tahlil qilishda **taqqoslash va foizli ko‘rsatkichlar** asosida statistik usullar qo‘llanildi. Tajriba va nazorat guruhlari o‘rtasidagi farqlar aniqlanib, individual yondashuvning samaradorligi baholandi. Shuningdek, o‘quvchilarning darsga qiziqishi, faolligi va motivatsiyasi ham kuzatish orqali baholanib, sifat jihatdan tahlil qilindi [4].Ushbu metodologiya individual yondashuvning boshlang‘ich sinf matematika darslarida qanday natijalar berishini aniqlashga va uning ta’lim sifatiga ta’sirini ilmiy asosda baholashga imkon yaratdi [5].

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, boshlang‘ich sinf matematika darslarida individual yondashuvni qo‘llash o‘quvchilarning bilim darajasi, darsga qiziqishi va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini sezilarli darajada oshirdi. Tajriba va nazorat guruhlari o‘rtasidagi farqlar tahlil qilinib, individual yondashuv qo‘llanilgan guruhda yuqori natijalar qayd etildi [1].Tajriba boshida har ikki guruh o‘quvchilarining bilim darajasi deyarli bir xil bo‘lgan. Biroq tajriba yakunida individual yondashuv qo‘llanilgan guruhda yuqori o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari, tezkor fikrlash va topshiriqlarni mustaqil bajarish darajasi sezilarli oshgani kuzatildi. Nazorat guruhida esa o‘sish nisbatan past bo‘ldi [2].Bundan tashqari, kuzatuvlar natijasida tajriba guruhidagi o‘quvchilarda darsga faol ishtirok etish, savollarga javob berish va ijodiy yondashuv ko‘nikmalari rivojlangani aniqlandi. Individual yondashuv o‘quvchilarning psixologik ishonchini oshirib, ularni bilim olish jarayoniga faol jalb etgani qayd etildi [3].

1-jadval. Tajriba va nazorat guruhlari natijalarining taqqoslanishi (%)

Ko‘rsatkichlar	Tajriba boshida	Tajriba yakunida (tajriba guruhi)	Tajriba yakunida (nazorat guruhi)
Yuqori darajada o‘zlashtirish	25%	55%	35%
O‘rtacha darajada o‘zlashtirish	50%	35%	45%
Past darajada o‘zlashtirish	25%	10%	20%
Mustaqil ishlash ko‘nikmasi	30%	60%	40%
Darsga qiziqish darajasi	40%	70%	50%

Natijalardan ko‘rinib turibdiki, individual yondashuv qo‘llanilgan guruhda yuqori o‘zlashtirish ko‘rsatkichi 25% dan 55% ga oshgan, past darajadagi o‘quvchilar esa sezilarli kamaygan. Shu bilan birga, o‘quvchilarning mustaqil ishlash ko‘nikmasi va darsga qiziqishi ham ancha yaxshilangan [4]. Umuman olganda, tadqiqot natijalari individual yondashuv boshlang‘ich sinf matematika darslarida samarali pedagogik vosita ekanligini va u o‘quvchilarning bilim sifatini oshirishda muhim rol o‘ynashini tasdiqlaydi [5].

MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot natijalari boshlang‘ich sinf matematika darslarida individual yondashuvni qo‘llash ta’lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko‘rsatdi. Olingan natijalar pedagogika sohasidagi ilmiy qarashlar bilan hamohang bo‘lib, o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish ularning bilimlarni chuqurroq o‘zlashtirishiga xizmat qilishini tasdiqlaydi [1].Tajriba guruhida yuqori natijalarning kuzatilishi shuni ko‘rsatadiki, individual yondashuv orqali o‘quvchilarga moslashtirilgan topshiriqlar berilishi ularning o‘zlashtirish darajasini oshiradi. Ayniqsa, differensial topshiriqlar yordamida har bir o‘quvchi o‘z imkoniyatiga mos ravishda ishlash imkoniga ega bo‘ladi. Bu esa o‘quvchilarning muvaffaqiyat hissini oshirib, ularni faol o‘rganishga undaydi [2].

Shuningdek, individual yondashuv o‘quvchilarning mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida tajriba guruhidagi o‘quvchilarda masalalarni mustaqil hal qilish, mantiqiy xulosalar chiqarish va ijodiy yondashuv elementlari kuchaygani kuzatildi. Bu esa matematika fanini o‘rganishda faqat nazariy bilim emas, balki amaliy ko‘nikmalar ham shakllanishini ko‘rsatadi [3].Nazorat guruhidagi natijalar esa an’anaviy o‘qitish usullarining cheklanganligini ko‘rsatdi. Frontal yondashuv barcha o‘quvchilarga bir xil topshiriq berishni nazarda tutadi, bu esa bilim darajasi turlicha bo‘lgan o‘quvchilar uchun har doim ham samarali bo‘lavermaydi. Natijada kuchli o‘quvchilar zerikib qolishi, sust o‘zlashtiruvchi o‘quvchilar esa ortda qolishi mumkin [4].

Bundan tashqari, individual yondashuv o‘quvchilarning psixologik holatiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Tadqiqot davomida o‘quvchilarda o‘ziga ishonchning ortishi, darsga qiziqishning kuchayishi va faol ishtirok etish ko‘rsatkichlarining oshgani qayd etildi. Bu esa ta’lim jarayonining nafaqat kognitiv, balki motivatsion jihatdan ham samarali bo‘lishini ta’minlaydi [5].Shu bilan birga, individual yondashuvni amaliyotga tatbiq etishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, o‘qituvchidan ko‘proq vaqt, metodik tayyorgarlik va ijodiy yondashuv talab etiladi. Sinfda o‘quvchilar sonining ko‘pligi ham individual yondashuvni to‘liq amalga oshirishni murakkablashtirishi mumkin. Shuning uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalar va raqamli vositalardan foydalanish bu jarayonni yanada samarali qilishga yordam beradi [6].Umuman olganda, tadqiqot natijalari individual yondashuv boshlang‘ich sinf matematika ta’limida muhim pedagogik strategiya ekanligini ko‘rsatadi. U o‘quvchilarning bilim darajasi, mustaqil fikrlash ko‘nikmalari va o‘qishga bo‘lgan motivatsiyasini oshirish orqali ta’lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot natijalari boshlang‘ich sinf matematika darslarida individual yondashuvni qo‘llash ta’lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko‘rsatdi. Individual yondashuv o‘quvchilarning bilim darajasi, qiziqishi va o‘zlashtirish sur’atini hisobga olgan holda tashkil

etilgani sababli, ularning matematik tushunchalarni chuqurroq anglashiga va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi [1].Tadqiqot davomida aniqlanishicha, individual yondashuv qo‘llanilgan guruhda o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasi, darsga qiziqishi va faolligi ancha yuqori bo‘lgan. Ayniqsa, differensial topshiriqlar va moslashtirilgan o‘qitish metodlari orqali har bir o‘quvchining individual rivojlanishiga erishilgan. Bu esa past o‘zlashtiruvchi o‘quvchilarning bilim darajasini oshirish bilan birga, yuqori darajadagi o‘quvchilarning ham bilimini mustahkamlashga yordam berdi [2].Shuningdek, individual yondashuv o‘quvchilarning psixologik rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatdi. Ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchi ortdi, darslarda faol ishtirok etish ko‘rsatkichlari yaxshilandi va o‘qishga bo‘lgan motivatsiyasi kuchaydi. Bu esa ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi [3].Biroq, individual yondashuvni samarali qo‘llash uchun o‘qituvchidan yuqori pedagogik mahorat, vaqt va metodik tayyorgarlik talab etiladi. Shu sababli zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion usullardan foydalanish bu jarayonni yanada yengillashtiradi va samaradorligini oshiradi [4].Umuman olganda, individual yondashuv boshlang‘ich sinf matematika ta’limida samarali pedagogik vosita bo‘lib, u o‘quvchilarning bilim sifatini oshirish, mustaqil fikrlashni rivojlantirish va ta’lim jarayonini individuallashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Kelgusida ushbu yondashuvni yanada takomillashtirish va amaliyotga keng joriy etish ta’lim sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi [5].

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, I. A. (2016). *Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent: Ma’naviyat.
2. Abdullayeva, Q., & Xasanboyeva, O. (2019). *Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi*. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
3. To‘xtaxodjayeva, M. X. (2020). *Pedagogika nazariyasi va tarixi*. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Ziyomuhammedov, B. (2018). *Ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalar*. Toshkent: Tafakkur.
5. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
6. Piaget, J. (1972). *The psychology of the child*. New York: Basic Books.
7. Tomlinson, C. A. (2014). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners* (2nd ed.). Alexandria, VA: ASCD.
8. Slavin, R. E. (2018). *Educational psychology: Theory and practice* (12th ed.). Boston: Pearson.
9. Xudoyberdiyev, A. (2021). Boshlang‘ich sinflarda differensial ta’limni tashkil etish. *Xalq ta’limi jurnali*, 3(2), 45–52.
10. Nurmatov, S. (2022). Matematika darslarida individual yondashuvning samaradorligi. *Pedagogik tadqiqotlar jurnali*, 5(1), 67–74.